

УДК 94:8(092)(477)"XIX"

**ЯКІВ ГОЛОВАЦЬКИЙ:
«ВІДКИ ТАКИЙ НАГЛИЙ УПАДОК?» (І. ФРАНКО)**

Ірина ФАРІОН

Національний університет «Львівська політехніка»,

катедра української мови,

вул. Карпінського, 2/4, Львів, Україна, 79013,

e-mail: iryna.farion@gmail.com

Стаття про еволюцію суспільно-політичних поглядів одного з членів легендарної «Руської трійці» (1837 року) Якова Головацького (17.10.1814–13.05.1888): від служіння українській («руській») ідеї до агресивного москвофільства та підлості в оцінках діяльності свого колишнього побратима Маркіяна Шашкевича. Важливість цього аналізу зумовлена не лише потребою дослідити історичні кульбіти нашої суспільно-політичної думки в головах знакових історичних постатей, але поширити на теперішні дуже подібні історичні обставини, що визначають спроможність чи неспроможність нації творити національну державу.

Ключові слова: еволюція суспільно-політичних поглядів, москвофільство, інтелектуальне середовище, національне самоусвідомлення.

В основі нашої розвідки – карколомна еволюція суспільно-політичних поглядів одного з членів легендарної «Руської трійці» (1837 року), ровесника Тараса Шевченка – Якова Головацького (17.10.1814–13.05.1888): від служіння українській («руській») ідеї до агресивного москвофільства та підлості в оцінках діяльності свого колишнього побратима Маркіяна Шашкевича. Важливість цього аналізу зумовлена не лише природною потребою дослідити історичні кульбіти нашої суспільно-політичної думки в головах знакових історичних постатей, але екстраполювати на теперішні дуже подібні історичні обставини, що визначають (не)спроможність нації творити національну державу. Знакові постаті, серед яких Яків Головацький, – це фокус ідеологічної

тенденції свого часу і водночас характерна ментальна риса непоодиноких представників інтелектуального середовища, безвольність, продажність і безхарактерність яких значною мірою спричиняється до загального занепаду суспільства: «Історія колись розсудить, чого більше зробив для Галичини Яків Головацький – користи чи зла. У 30–40-х роках він прислужився до пробудження національної свідомости галичан, але в 50–60-х роках робив усе, щоб її приспати або спрямувати в глухий кут, а точніше, на схід» [6, с. 89].

Такий контроверсійний контекст проблеми свого часу зацікавлював І. Франка [15, с. 190–224], М. Возняка [2], С. Єфремова [4, с. 111–121], а серед сучасних дослідників М. Гнатюка [3], М. Лесюка [6, с. 80–89], О. Петраша [8, с. 100–105], О. Багана [1] та ін.

Наше завдання – розкрити причини та глибину ідейної кризи в інтелектуальному середовищі Галичини половини ХІХ століття, репрезентованої москвофільством. **Мета** – убезпечити сучасників від подібних дій сьогодні та уміння дати їм належну оцінку й відсіч. У питаннях зради неприйнятна і дуже небезпечна ліберальна релятивістська оцінка, позаяк надто велику суспільну відповідальність має за своєю природою інтелектуальне середовище в кожен історичний період. С. Єфремов ті *«раптові скоки од свого до чужого»* слушно називає *«моральною гидотою»*, порівнюючи зміну переконань зі скиданням *«зношеного одягу»* [4, с. 113–114].

Москвофільство як мовно-літературна течія набуло загрозливого поширення в другій половині ХІХ століття, що поряд із церковним напрямом (через церковнослов'янську мову) стало основою для подальшого ідеологічного політичного руху. Загальновідома роль *«Русалки Дністрової»* (1837) і *«Руської трійці»* – М. Шашкевича (1811–1843), І. Вагилевича (1811–1866) і Я. Головацького – у формуванні національного самоусвідомлення Галичини й передусім Львова. Проте саме побратими М. Шашкевича І. Вагилевич і Я. Головацький зрадили українську національну ідею: «Було се немовби яесь прокляття над галицькою землею, що два люди, які її будили зі сну, скінчили не

то що зневірою, але зрадою своїх найкращих мрій, виплечаних у молодості, вилеліяних серед переслідувань і поневірки» [12, с. 190]. Якщо І. Вагилевич, попри свої незаперечні й поважні наукові заслуги в царині мовознавства, етнографії та фольклористики, подався служити полякам і очолив недовготривалий орган полонізованих українців «Дневник руський» (1848 року у Львові), гасло якого полягало в єднанні поляків та українців (особливо польськомовних) як єдиного (!) народу в складі Польщі, то Я. Головацький, попри свої можливості професора катедри руської (української) словесности у Львівському університеті, став яскравим представником інтелектуального москвофільського табору.

Москвофільський вибір Я. Головацького, науковця зі солідними розвідками в царині українознавства [6, с. 80–89], тим цинічніший, що він під час революції 1848 року був символом української тожсамости завдяки його дуже прогресивній статті під знаковим псевдом Гаврило Русин «Становище русинів у Галичині» (1846 року), що абсолютно спрямована в сьогодення: «Передусім бракує руському народові здібних керівників і проводирів, центру і органічного зв'язку окремих частин, а освіченим русинам – **необхідної моральної сили, знання справи, любови до батьківщини і самопожертвування**. Народ розчленований, пригноблений і ледве животіє без самосвідомости, а його вожді, денаціоналізовані і чужі йому, спокійно присипляють його далі в цьому сні» [9, с. 248–249].

У жовтні того ж року він став одним із найактивніших учасників першого з'їзду діячів української культури, освіти і науки у Львові, де виступив з блискучою промовою про мовно-етнічну єдність усіх гілок українського народу (стаття «Розправа о язиці южноруськім і его нарічіях» з епіграфом до неї П. Шафарика «Народ, що усвідомлює значення рідної мови для свого вищого духовного життя і сам її покидає та зрікається, здійснює самогубство») і в грудні став завідувачем катедри української словесности (української мови і літератури) Львівського університету [11, с. 78–79; 8, с. 94]. Прикметно, що,

думаючи над пропозицією очолити офіційний українськомовний часопис у Львові, Я. Головацький в одному з листів висловив стрижневі світоглядні судження, яких він **зречеться** вже за рік: «...лиш боюся, чи не треба би під час випадком виречися коли свого переконання, свого правого становища яко русин, підсуватися під яке не насъке знамя, зрадити тій хоругві, котрій присягав-ем не тепер, не перед урядом яким людським, але ще тоді, коли-м прийшов до сознання, **перед совістю, перед Богом, перед судом роду свого.** Тої барви я боюся зрадити і тої барви я не скину нізащо, не продам за ніякі почесті» [11, с. 80].

Що ж стало причиною того страшного відступництва супроти власної совісти «яко русина»? Чому він втратив те, що абсолютно безпомилково сам як *Гаврило Русин* визначив для блага нації: «**моральна сила, знання справи, любов до батьківщини і самопожертвування**»? Гадаємо, що значною мірою спричинилися до цього суспільно-політичні обставини та індивідуальні особливості характеру. Як вторинні чинники долучилися і персональні впливи москвофільського греко-католицького церковного діяча М. Малиновського, московського протоієрея з посольства у Відні М. Раєвського, галицьких істориків-москвофілів А. Петрушевича та Д. Зубрицького, московського історика М. Погодіна як ідеолога російського панславізму.

Як блискуче зауважив І. Франко, «Перший удар на ту громаду показав відразу її слабкість і брак дійсної ідейности, **брак охоти і здібности до боротьби**» [15, с. 220]. Замість **боротьби** запропоновано «мир» через програмний вірш типового галицького ренегата, «світоча» москвофілів І. Гушалевича «**Мир вам, браття**», що на 30 років став програмою для тисяч галицьких інтелігентів [1]. Відтак із гущі москвофільства «повиринали багато спеціалістів **від роблення миру і згоди**, багато підлих спекулянтів, кар'єровичів, інтриганів. І кождий русин поневолі мав запитувати себе: **невже й з усім тим хробацтвом треба мати мир і згоду, а не ворогування і боротьбу?**» [16, т. 35, с. 11].

Чи не про те саме кричить сьогодні з рекламних носіїв та ЗМІ так звана «партія миру» Медведчука та опоблоку (розумій путінського окупаційного блоку), чи не те саме керувало більшістю суспільства після Майдану, який, на їхню думку, треба було припинити і шукати компромісів та порозуміння? Іван Франко називає це гімном «рутенського фарисейства, що під шумними фразами любить ховати зовсім не блискучі, дрібні, самолюбні та брудні заходи, того самого рутенства, що підняло у нас свою голову і швидко показало себе силою, забруднило та висмоктало народний рух і верствою рідкого болота покрило всю історію Галицької Руси на довгі десятиліття» [16, т. 35, с. 12–13]. Чи не спроектовані ці слова генія в модерновий політпроект, показово названий Самопоміч, бо помочі від нього для України не може бути саме через його рутенсько-фарисейську сутність? Сьогодні саме ця сила є лобістом мовного закону (5670д), що знищує державний статус української мови.

Зокрема К. Студинський, який опублікував промовисте листування з Яковом Головацьким, залишив питання відступництва галицьких інтелектуалів відкритим: «Що повело Якова Головацького, члена «руської трійці» до об'єднательного табору, ми не можемо на певно сказати. Чи був се акт вдячності для Зубрицького, який, без відомости Головацького, вніс в його імени просьбу о професуру і в сей спосіб видвигнув його на се становисько, чи відгривав тут вплив Зубрицького, або Погодіна, чи склались на те політичні події, – все те для нас поки що невияснене» [5, с. CXLIV].

Натомість Іван Франко у своїй блискучій і купюрованій у совєцькі часи статті «Стара Русь» (1906) разом із глибокою аналітикою кризи суспільно-політичної думки в Галичині та в Угорській Русі після 1848 року (йдеться передусім про ідейну прірву між 1848 і 1851 роками, «що зламала, зістарила нашу Русь, що з гарячих молодців та борців 1848 року зробила похилих дідів» [15, с. 192]) розглядав причину цієї кризи **таки в ментальній площині постійної сліпоти щодо власного джерела сили та пошуку сторонньої підтримки**: «Почуття безсильности і безнадійности, почуття якогось

невилазного загрузнення в болоті, зневіра в свої сили і в можливість тривкого порозуміння з найближчими людьми, **гарячкове шукання союзників, помічників, протекторів та меценатів скрізь, тільки не там, де лежить натуральне джерело сили та відродження**, і ненастанний лемент: «Ой, помогите, любезнейшие братцы!» [15, с. 191].

Щодо персоналістичного чинника, то І. Франко неабияк проливає світло на роль Якового брата Івана Головацького, що був «невисоким маніпуляційним урядником» у Відні, працював там у москвофільському «Вістнику» та все «чіплявся за поли щораз нових великих панів» – себто був типовим холуєм та зрадником: «...такий чоловік був як не можна краще підготований на те, щоб відіграти роль політичного агента в тих бурливих часах» [15, с. 198, 202–203]. І це підтверджує видане К. Студинським листування з Яковом Головацьким упродовж 1850–1862 років, де листи брата Івана посідають чільне місце: «Основним рупором москвофільства, що голосив з Відня, зокрема, з часопису “Вістник”, був брат Якова Головацького Іван» [5, с. XXXVIII]. Саме він, прикриваючись ідеєю спільної церковнослов'янської мови, готував ґрунт для панування в Галичині так званої «великоруської» мови.

Як відомо, після революції «весни народів» 1848 року настала контрреволюція, що остаточно запанувала після заклику австрійців до Росії приборкати відцентрову революцію в Угорщині. Революцію приборкано! Як наслідок, улітку 1851 року розпущено Головну Руську раду – і на десятиліття запанувала стара система австрійського абсолютизму, що запустила з новою силою польські окупаційно-колонізаційні процеси у Львові, що відлунюють і зараз у дикому намаганні поляків накинути українцям шовіністичний польський погляд на нашу, українську історію. Себто, як і сьогодні, «львівська Рутенія показала зовсім безопірною і непорадною», чорною хмарою її вкрила «загальна апатія та політична безкритичність» [15, с. 223]. Саме ця «львівська Рутенія» з допомогою зрадника з Відня Івана Головацького та його брата Якова намагалися «затоптати в болото» ідеали революції 1848 року, «не тямлячи, що

тим самим підрізує свій корінь, засипає джерело живої води, без якої неможливий її ріст» [15, с. 223].

Щойно відроджена, слабка і хитка віра русинів (українців) у себе, зокрема інтелектуально-духовного проводу, зазнала краху: «Вони втратили віру, щоб наш нарід своїми власними силами міг коли дорівняти Полякам, їх напав страх, що Поляки готові наш нарід зовсім спольщити» [7, с. 7]. Не маючи морально-духовних та економічних сил вистояти перед польським натиском, підсиленним позірною австрійською нейтральністю в польсько-українському протистоянні, ці високі прошарки українського суспільства, духівництво та інтелектуали, шукали порятунку в начебто єдиновірній Московії та начебто спорідненій із нею мові. *Незрілість національного самоусвідомлення, чужа австрійська держава, сильний польський гніт* і як наслідок *політична депресія* в постреволуційний час і реставрація австрійського абсолютизму 1849–1859 років призвели до навалного у Львові (як і в Галичині, Буковині, Закарпатті) москвофільства. Наголосимо, що москвофільство зародилося у середовищі саме української (руської) інтелігенції і, як слушно доводить І. Франко, не мало під собою «хлопської» основи [10, с. 116; 15, с. 193–196].

У газеті «Слово» 1866 року (редактор Б. Дідицький) було відверто проголошено курс на злиття з Росією: «...наш нарід і нарід російський, се один нарід, а наша мова і мова російська, се одна мова» [7, с. 8] (порівняй із констатацією цього ж ще 1621 року в галичанина, православного митрополита Й. Борецького (1620–1631) у праці «Протестація»: «**Природніше було і патріярхові, і нам, і козакам діяти на боці Москви, з якою у нас одна віра і служба Божа, один рід, одна мова і спільні звичаї**» [13, с. 290]). Неспинні грошові субсидії з Росії в інформаційно-видавничу і науково-освітню царини лише максимально посилювали цю нову залежність. Абсолютна більшість львівської так званої інтелігенції та тодішній провід греко-католицької церкви змосквофілилися! Звідси їхні численні установи: Ставропігійський інститут, Народний Дім у Львові, Галицько-Руська Матиця, Товариство

ім. Качковського, часописи «Слово», «Русская Рада», «Наука», «Галичанинъ», «Проломъ» та ін.

Отож Я. Головацький, що мав всі можливості в університеті викладати українську словесність, перетворився в нудного зневіреного вченого: «...в той час у його душі вже померкли колишні ідеали, а в серці не лишилося ні запалу, ні віри [...]. Великі можливості були втрачені назавжди» [8, с. 101]. Показником цієї зради і зневіри у спроможність українців до самостійного розвитку відразу стала **МОВА**. Із 1851 року він переходить у своїй викладацькій діяльності на катедрі української мови (задля цієї мови вона була створена!) з *народної мови* на горезвісне «язичіє» – гібридну мішанину церковнослов'янської, староукраїнської та інших мов, бо, мовляв, «не на утлім дереві самого простонародного языка побудуємо храм народного просвіщення» [8, с. 95].

Як згадував О. Огоновський, «в університетських викладах не сповнив Головацький своєї обітниці про плян лекцій, який розвинув у своїх вступних “преподаваніях”. Він говорив з катедри широко, на основі твору Шевирйова, про старинне письменство та доходив у своїх викладах щонайбільше тільки до XV віку, о митр. Григ. Цамвлака. Про письменників нового періоду не говорив він майже нічого. Дперва в літнім семестрі 1863 р. читав він виклади про літературні твори від р. 1772. Студенти філософічного факультету рідко коли вписували ся на його виклади і лише студентам богословія приказувала митрополича консисторія, слухати лекцій руської мови і письменства, але і они вдоволяли ся тим, що на виклади Головацького висилали з поміж себе по черзі лише по кілька своїх відпоручників». Відтак додає Кирило Студинський: «Лекції Головацького на університеті були крайно сухі, держані мовби від нехочу. **До відродження письменства на рідній мові Головацький не закрів нікого, бо і сам дуже вчасно перестав до сеї ціли стреміти.** Над писаннями новітших українських і галицьких письменників переходив він у своїх викладах до порядку дневного – а сею негативною роботою він учив молодіж

легковажити перші літературні почини, на яких росло наше духове жите. В обєднительнїм напрямї Головацький на унїверситетї не виступив одверто, слухаючи пересторог свого брата Івана Головацького» [5, с. СІІІ]. Натомїсть він провадив «*обєдинительну пропанду*» через катехитів та учителів на гроші відомого москвофіла М. Качковського, а згодом зїніціював видавництво так званої «Семейной библиотеки», що заводила «до нашого письменства великоруську мову» [5, с. СХVІІ]. На щастя, це видання не мало успіху в Галичинї («хахлаки», як свїдчить сам Я. Головацький і Д. Зубрицький у листах до М. Погодіна, всупереч щедрим грошовим винагородам М. Качковського і М. Погодіна, її не читали). Про це опосередковано промовляє обурлива стаття Я. Головацького («Литературный споръ de lana cargina») щодо мови цієї «Семейной библиотеки». Професор руської мови злостиво дивувався, що люди «такъ задерливы, что не могутъ воздержати ся от гнева, если кто небудь...напишетъ место якъ – **какъ**, или вместо що – **что** и тем подобныя безделицы или дурницы». Він бо переконаний, «что на Руси отъ найдавнейшихъ временъ служилъ церковный языкъ первымъ и единственнымъ руководствомъ и что простонародный выговоръ никогда, и даже самому Г. Правдолюбу не служитъ руководствомъ» [5, с. СХХІІ].

Проте найбільший шок викликає лист редактора київського «Вестника Юго-западной Россїи» шовїніста Говорського до Я. Головацького (ймовїрно 1866 рік), який Головацький намагався опублікувати спершу в тому ж москвофільському «Слові», а потїм у «Сербскому Дневнику» (Новий Сад), але отримав відмову: «Вы не можете поверить, с каким презрением относятся теперь к сепаративной шайке последователей гибельного для целости России учения Костомаровых, Кулишей, Основы, Шевченка и других все малороссийские помещики и духовенство. Имена их произносятся с проклятием с тех пор, когда узнали, что эти выродки из русской семьи под благовидным предлогом обучения народа на простолюдном его наречии, котрому вздумали было дать право гражданства под именем малороссийского

языка, хотели приготовить народ к расторжению неразторжимого никакими человеческими усилиями естественного союза с великороссами и к слитию, во вред всего славянского мира, с латинствующими поляками» (виправлено за чинним московським правописом. – *І. Ф.*) [5, с. CLVI].

Із 1866 року він остаточно вливається до табору москвофілів і збирає пожертви «на поддержку русского дела в Галиции», що призводить до його звільнення з університету, де він встиг побувати і деканом (1858–1859), і ректором (1864), себто мав виняткові можливості розгорнути колосальну роботу з розвитку української народної мови... Натомість, як слушно зауважив К. Студинський, «Робота Головацького була нещастем для галицької Руси. Серед його страшних промахів не лише розстрій між руською суспільністю в Галичині, не лише знеохочували ся і деморалізували ся люди, але й упадала руська справа, а галицька суспільність тратила права та привілеї, якими наділено її в 1848 і пізніших роках. Зручний політик і свідомий польський патріот Голуховський умів використати кожний крок Головацького в користь свого народа» [5, с. CLIX].

Переїхавши з родиною до Московії, він очолив «Археографічну комісію для розгляду древніх актів», систематично писав до галицьких, фінансованих з Московії москвофільських органів «Слово», «Пролом», «Беседа», «Страхопуд». В останньому з них 1887–1888 років він опублікував принизливий для українців твір начебто від Маркіяна Шашкевича «*Не-Овидовы Heroides*» («*Посланіє Маркіяна къ своимъ просвитнымъ интерпретамъ*»), що вражає своїм цинізмом. Поряд зі злісною зневагою до всього українського (найбільше ненавидять те, що зрадили!), зокрема гетьманів І. Мазепу та І. Виговського, він ще й висміює фонетичний правопис свого колишнього побратима М. Шашкевича від його ж імени...[12, с. 199–201].

Як свідчать сучасники, на схилі літ Я. Головацький начебто гірко розкаювався за свою зраду, звинувачуючи в цьому ідейного батька галицького москвофільства історика Дениса Зубрицького, проте, видається, що за батьків

переступ сповна заплатили його діти: син Ярослав, судовий слідчий, наклав на себе руки; син Всеволод, відомий своїм вільнолюбством, не міг як лікар знайти роботи в Росії; а доньку з політичних мотивів ув'язнено в одиночній камері. Прохання до царя помилувати залишилося без відгуку. Цей моральний удар і призвів до смерти Я. Головацького. Як справедливо висловився Іван Франко, його «пожвякало і виплюнуло галицьке москвофільство» [8, с. 105].

Отже, показовий і шкідливий для суспільства світоглядний регрес Я. Головацького як чільного представника українського національного відродження кінця 30–40-х років і типового ренегата-москвофіла у 50–80-ті роки ХІХ століття засвідчує не поодиноким персональним історичним явищем, а наскрізну історичну й сучасну *тенденцію зрадофільства як невиліковної ментальної хвороби самозаперечення, самоприниження і як наслідок – неминучого самознищення*. Це явище, що має передусім психологічну, а не соціальну природу, очевидно доведеться «ізживати» (за Є. Маланюком) ще дуже довго.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Баган О.* Іван Франко про галицьке москвофільство (Націософський етюд) [Електронний ресурс] / Олег Баган. – Режим доступу : http://vgolos.com.ua/blogs/ivan-franko-pro-galytske-moskvofilstvo-natsiosofskyy-etyud_292142.html, 27.11.2017
2. *Возняк М.* Передмова Головацького до викладів української філології (В 60-ліття керування кафедри української мови у Львівському університеті) / Михайло Возняк // Діло. – 1908. – 31 (18).ХІІ.
3. *Гнатюк М.* Метаморфози Маркіянового сподвижника. Яків Головацький: від «Русалки Дністрової» до москвофільства [Електронний ресурс] / Михайло Гнатюк. – Режим доступу : <https://day.kyiv.ua/uk/article/ukrayina-incognita/metamorfozi-markiyanovogo-spodvizhnika>, 9.09. 2011.
4. *Єфремов С.* Історія українського письменства. Видання четверте, з одмінами й додатками. Т. I–II / Сергій Єфремов. – Нью Йорк, 1991.

5. Кореспонденція Якова Головацького в літах 1850–62 // Збірник філільогічної секції Наукового товариства імени Шевченка. – Т. VIII. Видав Др. Кирило Студинський. – Т. I. – Львів, 1905. – 240 с. Передмова. – С. I–CLXI.

6. *Лесюк М.* Становлення і розвиток української літературної мови в Галичині / Микола Лесюк. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2014.

7. *Лозинський М.* Українство і москвофільство серед українсько-руського народу в Галичині / Михайло Лозинський. – Стрий, 1994.

8. *Петраш О.* Подвижники української ідеї. Маркіян Шашкевич та його побратими / Осип Петраш. – Тернопіль, 1996.

9. «Русалка Дністрова»: Документи і матеріали / упор. Ф. Стеблій, О. Купчинський та ін. – Київ, 1989.

10. *Сухий О.* Галицькі москвофіли в оцінці Івана Франка / Олекса Сухий // Іван Франко – письменник, мислитель, громадянин. – Львів, 1998. – С. 116–119.

11. *Стеблій Ф.* Галичина на перехресті історії. Постаті / Феодосій Стеблій. – Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2011.

12. *Студинський К.* Псевдо-посланіє Маркіяна Шашкевича. Відбитка з ЗНТШ. / Кирило Студинський. – Львів, 1935. – Т. 153

13. Тисяча років української суспільно-політичної думки. у 9 т. / упор., прим. В. Шевчука. – Київ : Дніпро, 2001. – Т. II, кн. 2: Перша пол. XVII ст.

14. *Франко І.* «Ідеї» й «ідеали» галицької москвофільської молодезі // Будівничий української державности. Хрестоматія політологічних статей Івана Франка / упоряд. Дмитро Павличко. – Київ, 2006. – С. 562–575.

15. *Франко І.* Стара Русь / Показчик купюр / Іван Франко. – Київ: Наукова думка, 2009. – С. 190–224. (треба перевірити бібліографічний опис тому)

16. *Франко І.* Зібрання творів : у 50 т. / Іван Франко. – Київ : Наукова думка, 1976–1986.

References

1. Bahan, O. *Ivan Franko pro halytske moskvofilstvo (Natsiosofskyi etiid)*. Retrieved from http://vgolos.com.ua/blogs/ivan-franko-pro-galytske-moskvofilstvo-natsiosofskyj-etyud_292142.html, 27.11.2017

2. Vozniak, M. (1908). *Peredmova Holovatskoho do vykladiv ukrainskoi filolohii (V 60-littia keruvannia kafedry ukrainskoi movy u Lvivskomu universyteti)*. In: *Dilo*, 31 (18). XII.

3. Hnatiuk, M. *Metamorfozy Markiiianovoho spodvyzhnyka. Yakiv Holovatskyi: vid "Rusalky Dnistrovoi" do moskvofilstva*. Retrieved from <https://day.kyiv.ua/uk/article/ukrayina-incognita/metamorfozi-markiiyanovogo-spodvizhnika>, 9.09. 2011.
4. Iefremov, S. (1991). *Istoriia ukrainskoho pysmenstva. Vydannia chetverte, z odminamy y dodatkami. T. I–II*. Niu York.
5. Korespondentsyia Yakova Holovatskoho v litakh 1850–62. (1905). In: *Zbirnyk filologichnoi seksii Naukovoho tovarystva imeny Shevchenka, t. VIII*. Vydav Dr. Kyrylo Studynskyi, t. I. Lviv, Peredmova, S. I–CLXI.
6. Lesiuk, M. (2014). *Stanovlennia i rozvytok ukrainskoi literaturnoi movy v Halychyni*. Ivano-Frankivsk: Misto NV.
7. Lozynskyi, M. (1994). *Ukrainstvo i moskvofilstvo sered ukrainsko-ruskoho narodu v Halychyni*. Stryi, 1994.
8. Petrash, O. (1996). *Podvyzhnyky ukrainskoi idei. Markiiian Shashkevych ta yoho pobratymy*. Ternopil.
9. *"Rusalka Dnistrova": Dokumenty i materialy*. (1989). / upor. F. Steblii, O. Kupchynskyi ta in. Kyiv.
10. Sukhyi, O. (1998). Halytski moskvofily v otsintsi Ivana Franka. In: *Ivan Franko – pysmennyyk, myslytel, hromadianyn*. Lviv, 116–119.
11. Steblii, F. (2011). *Halychyna na perekhresti istorii. Postati*. Lviv: Instytut ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha NAN Ukrainy.
12. Studynskyi, K. (1935). *Psevdo-poslaniie Markiiiana Shashkevycha. Vidbytka z ZNTSh, t. 153*. Lviv.
13. *Tysiacha rokiv ukrainskoi suspilno-politychnoi dumky. u 9 t.* (2001). / upor., prym. V. Shevchuka. Kyiv: Dnipro, t. II, kn. 2: Persha pol. XVII st.
14. Franko, I. (2006). "Idei" y "idealy" halytskoi moskvofilskoi molodezhi. In: *Budivnychy ukrainskoi derzhavnosti. Khrestomatiia politolohichnykh statei Ivana Franka / uporiad. Dmytro Pavlychko*. Kyiv, 562–575.

15. Franko, I. (2009). *Stara Rus / Pokazhchyk kupiur*. Kyiv: Naukova dumka, 190–224.

16. Franko, I. (1976–1986). *Zibrannia tvoriv: u 50 t*. Kyiv: Naukova dumka.

**YAKIV HOLOVATS'KYI:
“WHEREFROM A SUDDEN DECAY LIKE THIS?” (I. FRANKO)**

Iryna FARION

*The 'Lviv Polytechnic' National University,
Department of the Ukrainian Language,
2/4, Karpinski St., Lviv, Ukraine, 79013,
e-mail: iryna.farion@gmail.com*

The article explores the evolution of social and political views of Yakiv Holovats'kyi (17.10.1814–13.05.1888), one of the members of the legendary *Ruthenian Triad* (1837): from serving the Ukrainian (“Ruthenian”) idea to aggressive muscophilism and meanness in assessing the activity of his former associate Markiyan Shashkevych. The importance of the present analysis is stipulated not only by the need to explore the historical twists and turns of our social and political idea in the minds of the prominent historical figures, but also to extend up to the present day very similar historical circumstances determining the nation’s ability or inability to build a national state.

Under research are the causes and the depth of the ideological crisis in the intellectual milieu of Halychyna of the mid-19th century as revealed in the political trend of muscophilism. The latter is a linguistic and literary trend that perilously spread in the second half of the 19th c., which along with the church trend (through the Church Slavonic language) became the basis for further ideological political movement. Well-known is the role of the *Rusalka Dnistrova* [The Mermaid of the Dniester] (1837) and the *Rus'ka Triytsia* [Ruthenian Triad] – M. Shashkevych (1811–1843), I.Vahylevych (1811–1866) and Ya. Holovatskyi – in the moulding of the national self-determination in Halychyna, particularly Lviv. On the other hand, though these were M. Shashkevych’s associates – I.Vahylevych and Ya.Holovatskyi – it is they who betrayed the Ukrainian national idea. Demonstrative and harmful for the society, the apostasy in the worldview of Ya.Holovatskyi as a prominent representative of the Ukrainian National Revival of the late 1830s-1840s and a typical renegade-muscophile in the 1850s-1880s manifests not only a single personal historic event, but an all-pervading historical and contemporary ***tendency of treason-philial [zradophilia] as an incurable mental disorder of self-denial, self-humiliation and, as a result – the inevitable self-destruction***. Apparently, it will take years to eradicate this phenomenon, which is predominantly psychological, rather than social in nature.

Regrettably, the events of that time fully overlap with the present-day social and political circumstances.

Keywords: evolution of social and political views, muscophilia, intellectual milieu, national self-awareness.